

УДК 327(477)

Величко І. Т.*Науковий керівник: Сидорук Т. В.,
доктор політичних наук, професор*

ПОЛІТИКА ЄС ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

У статті розглянуто проблему міграційної кризи, яка розпочалась у 2015 році на теренах Європи. Проаналізовано політику ЄС щодо врегулювання цієї кризи, висвітлено проблеми інтеграції мігрантів до Європи. Також наведено заходи окремих європейських держав, що були направлені на боротьбу з нелегальною міграцією.

Ключові слова: Європейський союз, міграція, біженці, нелегальна міграція, держави-члени ЄС.

Velychko I. T.

EU MIGRATION CRISIS POLICY

The article deals with the problem of the migration crisis that began in 2015. The EU's policy on managing this crisis is analyzed, the problems of integration of migrants into Europe are highlighted. The article also outlines the actions of individual European countries aimed at combating illegal migration.

Key words: European Union, migration, refugees, illegal migration.

Європейський союз пережив великий наплив мігрантів в 2015-2016 роках, що спричинило чимало проблем, а саме – похитнулась безпека національних кордонів країн-членів ЄС, значно змінилась демографічна ситуація та з'явилась нова проблема інтеграції мігрантів у європейське суспільство. У багатьох європейських країнах виник страх перед іммігрантами та активізувались процеси протистояння між різними націями. Актуальність статті зумовлена тим, що неефективна міграційна політика призвела до загострення між-етнічних проблем у багатьох регіонах Європи. Вивчення цієї теми є також важливим для України, адже велика кількість українців знаходиться на території ЄС. Також не потрібно забувати, що через не-

стабільну економічну ситуацію та війну на Сході багато мігрантів ідентифікуються українцями.

Проблема міграції привернула увагу деяких вітчизняних науковців, зокрема це дослідження О. Малиновської, В. Коваленка, В. Новік, О. Білик, та зарубіжних дослідників: М. Вейнера, С. Колінсона, С. Спенсера, Д. Мартіна, Р. Босвелла та інших.

Мета роботи – проаналізувати ефективність політики ЄС щодо врегулювання міграційної кризи.

Завдання: ознайомитись з політикою ЄС, зокрема, визначити її основні напрямки та виокремити проблеми, з якими зіткнулись союзні держави під час врегулювання кризи.

За 2015 рік до берегів Італії і Греції припливли близько мільйона біженців, які шукали притулок, та більше трьох тисяч загинули під час небезпечного плавання, незважаючи на всі зусилля ФРОНТЕКС та інших берегових служб задля їх порятунку. Окремі політики порівнюють ситуацію, що склалась, з періодом Другої світової війни. Дімітріс Аврамопулос (європейський комісар з міграції та внутрішніх справ) наголошує, що це найбільша міграційна криза з тих часів. Причини міграційних процесів через Середземне море та через турецькі кордони розвивались протягом останніх десяти років. Вони включають в себе «Арабську весну» з наслідками жадливої громадянської війни в Сирії, загрозливу присутність Ісламської держави, хвилю африканських воєн з епіцентром в Лівії, та інші конфлікти на теренах Близького Сходу. Також поштовхом до втечі з батьківщини стали низький рівень життя в окремих державах та неефективна політика ЄС у цій сфері [6].

Міграційна політика в ЄС наразі здійснюється такими політичними інститутами, як Рада Європейського Союзу, Європейська Рада, Європейська комісія та Європейський парламент (з 2005 року приймає рішення щодо політики у справах біженців). Також особливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють різні неурядові організації.

Дії керівництва Євросоюзу не раз піддавались критиці через нездатність вчасно оцінити масштаби кризи, що вибухнула, розробити стратегічний підхід до її вирішення та подолати всі розбіжності між інститутами ЄС і країнами-членами з приводу розподілу різного виду відповідальності за прийом біженців.

Отже, у травні 2015 року Європейська комісія виступила з «Європейським порядком денним з міграції» – політичним програмним документом, в якому були викладені всі пріоритетні завдання, що стоять перед ЄС у сфері подолання міграційної кризи. На прес-

конференції план озвучили перший віце-президент Європейської комісії Франс Тіммерманс, Верховний представник ЄС із закордонних справ Федеріка Могеріні і третім був Дімітрос Аврамопулос, який безпосередньо займається питаннями міграції.

В «Порядку денному» були запропоновані такі короткострокові пропозиції:

1) розробити тимчасовий механізм розселення біженців, які потребують допомоги, по всіх європейських державах на основі нових критеріїв;

2) розселити 20 тисяч біженців по таборах ООН, які знаходяться поза межами ЄС: в Туреччині, Йорданії та Лівані, задля чого виділити 50 млн. євро;

3) збільшити бюджет і можливості агентства ФРОНТЕКС (Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів ЄС), для проведення пошуково-рятувальних операцій «Тритон» і «Посейдон» в Середземному морі;

4) виділити 60 млн. євро державам-членам, розташованим на південному кордоні ЄС, для створення реєстраційних центрів, де влада приймаючої країни реєструватиме претендентів на статус біженця і ідентифікуватиме їх особистість;

5) посилити спільну співпрацю Європейського поліцейського управління і Європейського поліцейського коледжу зі збору інформації про контрабанду людей в Середземномор'ї;

6) провести в рамках Спільної політики безпеки і оборони операцію з метою руйнування мереж контрабандистів.

Також в додаток до цього списку були висунуті пропозиції і на більш тривалий термін:

1) охорона кордонів і порятунок біженців, які зазнали лиха на Середземномор'ї;

2) протидія нелегальній міграції;

3) покращення умов для інтеграції легальних мігрантів;

4) зміцнення загальної політики надання притулку та нові реформи у цій сфері [6].

Наведений «Порядок денний» був прийнятий Європарламентом та головними представниками держав-членів. Однією з перших прийнятих мір стало розселення біженців, які потребують притулку в країнах-членах ЄС. Кількість мігрантів, які мали розселитись на теренах Європи, стала визначатись за новою системою, запропонованою колишнім головою Європейської комісії. Тобто на основі таких критеріїв: ВВП країни, рівень безробіття, чисельність населення та кількість клопотань про притулок. Рада ЄС з великими труднощами прий-

няла рішення про тимчасове розселення 120 тисяч біженців з Італії та Греції, де їх була переважна кількість. Крім того, європейські країни зобов'язувались прийняти ще 20 тисяч людей, які потребують притулку, з території Близького Сходу [6]. Це питання набуло проблемного характеру, адже вже на початку 2016 року кількість біженців в ЄС перевищувала мільйон.

Ще однією спробою подолання цієї проблеми стало будівництво нових спеціальних реєстраційних таборів на територіях «гарячих точок». Задля цього були задіяні спеціальні можливості агентів ФРОНТЕКС, Європолу, та інших служб, які розпізнавали справжніх біженців і відрізняли їх від економічних мігрантів; готували до виселення тих, кому було відмовлено в статусі біженця. Особливо важливим завданням вважалось розпізнати терористичну загрозу, а саме заборонити в'їзд так званим «джихадистам», які намагались проникнути до ЄС під виглядом біженців. Такі окремі табори були створені в деяких регіонах Італії та на островах Греції.

Протягом процесу реєстрації з'явилась ще одна проблема, яка загострювала ситуацію. Всі мігранти, які прибували до кордонів, ділились на три категорії: реальні претенденти на статус біженця – громадяни Сирії, деяких районів Африки; ті, хто намагається втекти від нестабільності, бідності і насилля, в основному – громадяни Східної Африки; та мігранти, що покидають свої країни виключно через економічні причини, тобто в пошуках кращої роботи та умов для життя – громадяни з Південної Африки, які не мають ніяких шансів на притулок [5]. Багато мігрантів, знаючи, що статус біженця отримують громадяни лише декількох країн, підробляли фальшиві документи, тому виявлення так званих «економічних мігрантів» було дуже важливим завданням для влади ЄС. Для того, щоб полегшити собі завдання, Комісія розробила регламент, в якому було оголошено повний список країн, громадяни яких отримували притулок [8]. Також для того, щоб покращити ефективність заходів щодо повернення несправжніх біженців, Комісія оприлюднила «План дій повернення мігрантів», в якому містились короткострокові та довгострокові заходи країнам-членам для добровільного повернення мігрантів, посилення обміну інформації, збільшення повноважень ФРОНТЕКС в цьому процесі і формування загальної системи виселення [8].

План, що був висунутий Жаном Клодом Юнкером щодо боротьби з нелегальною міграцією, був невдовзі засуджений багатьма країнами та піддався критиці з боку офіційних урядів Італії, Греції та Угорщини [3]. Окремі держави, наприклад Угорщина, намагались самостійно боротись з напливом мігрантів, будуючи шестиметрову

стіну вздовж всієї лінії кордону із Сербією. Словаччина ж заявила, що буде приймати лише біженців-християн із Сирії, оскільки «їм буде легше інтегруватись в суспільство, аніж мусульманам». Данія теж заявила, що не планує приєднуватись до загальноприйнятої європейської політики квот щодо мігрантів і навіть навпаки, країна посилила міграційне законодавство, скоротила розмір виплат біженцям. Але найбільше мігрантів прийняла на себе Німеччина. Уряд країни відзначився як найбільш лояльний до шукаючих притулку і її керівництво закликала країни Європи до більшої солідарності та активності щодо розподілу мігрантів [3].

Ще однією спробою вирішення гуманітарної міграційної кризи стала Угода Європейського Союзу з Туреччиною, яка набула чинності 20 березня 2016 року. Угода передбачала фінансову допомогу Туреччині у вигляді 3 млрд. євро, а в обмін на це країна мала створити гідні соціально-економічні умови для біженців, відкрити свої ринки для них, затримувати всіх нелегальних мігрантів з червня 2016 р. та виконувати всі умови Угоди з ЄС про реадмісію. Зі свого боку Туреччина висунула свої вимоги до ЄС: прохання прискорення переговорів щодо вступу до ЄС та лібералізація візового режиму, а точніше – відмова від шенгенських віз. Про виконання таких серйозних прохань в найближчий час мови не йшло, адже Європу спіткала соціально-економічна та міграційна криза, а фінансування надходило частинами, згідно з виконанням своїх умов Туреччиною. Відповідно до вищезазначеної угоди в обмін на кожного сирійського мігранта, повернутого до Туреччини із Греції, інший сирійський біженець має бути розміщений в одній з країн Євросоюзу. Туреччина також взяла на себе зобов'язання закрити морський та сухопутний шлях переправи нелегальних мігрантів [4].

Проаналізувавши цю угоду, можна сказати, що були як і позитивні, так і негативні наслідки для обох сторін. Станом на 2019 рік кількість переміщених осіб в Туреччині зросла до 4 мільйонів. За роки після підписання взаємних умов, Туреччина неодноразово наголошувала, що розірве угоду, оскільки ЄС так і не виплатив їй всі передбачені кошти.

Тим часом ЄС активно впроваджував політику боротьби з нелегальною міграцією, контрабандою та торгівлею людьми. Однією з найбільш рішучих дій для вирішення цих проблем стала розробка і втілення плану протидії контрабанди мігрантів. Цю пропозицію Комісії з ентузіазмом зустріли більшість країн Євросоюзу. Також була проведена воєнно-морська операція в Середземному морі в рамках ЄПБО (Європейська політика безпеки та оборони). В процесі було

успішно здійснено збір інформації про шляхи контрабандистів і кількості суден. Але операція не принесла значних результатів по знищенню бізнесу контрабанди, як це було задумано, тому уряд вирішив залучити сили НАТО. Декілька суден НАТО розвертали човни біженців, що мали на меті допливти до берегів Греції, і відправили їх до Туреччини. ФРОНТЕКС не в змозі був виконувати такі дії, адже обмежувався лише грецькими водами. Наразі, сучасний рівень контрабанди в порівнянні зі своїм піком у 2015 році зменшився майже на 95% [9].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що Євросоюз намагався вирішувати проблему комплексно та систематично. Але політика ЄС щодо врегулювання міграційної кризи в період з 2015 все одно була доволі слабка та малоефективна. Причинами цього слугували неодноразові суперечки між інститутами та країнами-членами ЄС та відсутність єдиної думки щодо вирішення цієї проблеми. Основними напрямками європейської політики стали дипломатичні зв'язки з іншими державами з проблем співпраці в цьому питанні, управління кордонами, повернення нелегальних мігрантів на батьківщину та забезпечення притулку біженцям з подальшим їх розселенням серед країн-членів ЄС.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку можуть бути подальший розгляд і аналіз європейської політики щодо міграційних процесів та її наслідків.

Джерела та література

1. Бондарчук В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск 2 (02). 2016. С. 28-31.

2. Європейська міграційна криза. URL: <https://uk.wikipedia.org>.

3. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: Проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних відносин. Національний університет «Львівська політехніка». Політичні науки. 2015. № 2. С. 41-45.

4. Угода ЄС-Туреччина: зміст та передумови підписання. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/uhoda-yes-turechchyna-zmist-ta-peredumovy-pidpysannia>

5. Фітисова А., Солодько А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. 2016. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>

6. Потемкина О. Ю. «Европейская повестка дня по миграции» : Новый поворот в иммиграционной политике ЕС? Современная Европа. 2015. № 4. С 28-40.

7. European Commission, European Agenda on Migration. Legislative Documents, Brussels, 13 May 2015. URL: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf

8. Migrant smuggling: Council approves a set of measures to fight smuggling networks. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/06/migrant-smuggling-council-approves-a-set-of-measures-to-fight-smuggling-networks/>

9. Saving lives at sea and targeting criminal networks. European Council, Council of the EU. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/sea-criminal-networks/>